

PULA IMVULA

GROWING FOOD • PEOPLE • PROSPERITY

KORANTA YA GRAIN SA YA BAHLAHISI BA NTSENG BA HOLA

Graeme Engelbrecht, molaodi wa Grain SA wa ntshetsopele ya lebatowa la ofisi ya Dundee, o etetse Lisbetdale, polasi ya Lucky Khumalo. Khulekani, e leng mora wa Lucky, o ile a kgefutsa ho kotula dinawa tsa soya ho buisana le Graeme.

Etsa bongata ba kotulo ya hao ya DINAWA TSA SOYA

KAROLO E NNGWE YA KOTULO E ATLEHILENG YA SEJALO SA HAO SA DINAWA TSA SOYA E QALA KA KGETHO E NEPAHETSENG YA DIJALO BAKENG SA POLASI YA HAO KA O QOLLEHA PELE O KA JALA.

Kgetho e atlehileng ya makgetha e tla laola katileho ya tshebetso ya kotulo esita le tlhahiso yohle e fumanweng. Dinako tsa sehla sa motjheso le komello, kapa mongobo le sefako di ka fetola letsatsi le lebeletsweng la ho kotula haholo.

ETSA QETO

Dintlha tse ding tse lokelang ho hlokamelwa di kenyelsetsa:

- Ho kgetha sehlopha se lokileng e le pontsho ya bolelele ba sehla sa ho jala mefuta ya dimela tse lokelang ho jalwa esale kapele.
- Mefuta ya dimela tsa nako e mahareng le ya morao.
- Mofuta wa kgolo e lebeletsweng kapa e sa lebellwang.

- Bolelele ba lehlaka la peo.
- Bophahamo ba semela bo ka tloha ho 63 cm ho isa ho 82 cm.
- Boemo kapa ho qoba ditahlehelokong ya kgolo e phethahetseng.
- Thibelo ya tshenyeho ya lehlaka la peo.

Hopola hore mefuta ya dimela ya **mokgwa o lebeletsweng wa kgolo** o emisa ka kgodiso ya tlhahiso ya meroho hang kamora ho hlhisa dipalesa. Tlhahiso le kgolo ya lehlaka le yona peo e a tshwana ho feta ya mofuta wa kgolo e sa lebellwang. Hona ho bontsha nako e kgutshwanyane ya sejalo ho ka lokela ho kotulwa kapa ho kopanywa. **Mefuta e sa lebellwang** e tswela pele ka kgodiso ya meroho le kamora ho hlhisa dipalesa ho ka qala e leng ho bolelang hore nako ya ho butswa e tla ba telele pele ho ka kotulwa.

Dintlha tse feletseng tsa dikgato tsa kgolo le ditlhaloso tsa tsona di a fumanwa inthaneteng ho tswa dibakeng tse fapaneng esita le ho dibukana tsa tlhahiso. Bahlahisi ba eletswa ka matla hore ba tsebe dikgato tsona le ho di lemoha ha dinawa tsa soya di ntse di hola.

Etsa bongata ba...

Baholwane ba Mthethwa ba Polasi ya Milnedale sebakeng sa Dannhauser mane KwaZulu Natala o bala palo ya dipeo tse nyenyane tsa dinawa tsa bona tsa soya.

Dintlha tsena tsohle di lokela ho elwa hloko. Ho atolosa nako ya kgodiso ya sehla sa selemo e le hore o kgone ho kotula masimo a fapaneng ka nako e telele a tla fedisa kgatello ya ho kotula dijalo tsohle ka nako e kgutshwanyane. Pula e fumanweng ha sejalo se lokela ho kotulwa e ka baka 20% ho isa ho 50% ya tahleheloo ka ho pona ha mahlaka a peo kamora ho omella hape.

DITLHOKOMEDISO TSA HO KOTULA

Etsa bonneta ba hore motswako wa hao wa kotulo o maemong a matle kapa hore o na le rakontrakya tshephalang ya tla emela ho thusa ho kena masimong hang ha dinawa tsa soya di se di fihlile boemong ba tsona bo tshwanelehang.

Kgatong ya boikatiso kapa kgolo ya R7 mahlaka a seng a ttle a fetola mmala ho tloha ho botala ho isa bosehla le ho fetela ho bosootho bo kganyang, ebe jwale bosootho bo lefifi bo nang le matheba a lefifi haholo ho ya ka mofuta wa semela se kgethilweng. Dipeo di sa ntse di na le motswako o nang le mongobo wa 60%. Haeba o ka reka thestara ya mongobo e lokileng jwale o tla tseba hantle. Ha ho se jwalo o ka isa sampole ho mosebedisi wa sesiu se haufi sa kgwebo mme ebe o mo kopa ho etsa diteko tsa yona.

Balemi ba lokela ho etela masimo a dinawa tsa soya ka letsatsi le letsatsi e le ho lekola boemo ba mongobo wa dikateng, ka hore sekgaahlha sa ho butswa se ka etsahala kapele haholo. Ho etsa motswako esale nako ke ntho ya bohlokwa bakeng sa ho fihlella tlhahiso e atlehileng ya dinawa tsa soya.

Boemong ba kgato ya R8 palo ya 95% ya mahlaka a peo a tla be a phethahetse mme mongobo wa dipeo o ka theohela ho 15% ka nako ya matsatsi a mahlano ho isa a leshome. Moedi o phahameng haholo wa mongobo ke 13% ho isa ho 15% bakeng sa boima bo phahameng haholo le ditahleheloo tse tlase haholo mane masimong. Dinawa tsa soya di lokela ho kotulwa ha mahlaka a dipeo le sehlapha sa mahlaku di se di omeletse. Nka mahlaka a mmalwa ebe o a hohla ka hara matsoho a hao ho bona hore a atamela hakae ho buleha haeba o sa kgolwe.

Hopola tse latelang:

- Dipeo di tla shwa ha kotulo e etswa ho feta 18%.
- Ho kopanya ho ka qala ka ho tlatsa tanka ya tek e le ho bona haeba ho ntse ho na le dipeo dife kapa dife tse tala ka hara sampole e leng tse tla buleha kapele ebe di baka mathata a polokelo le bona boleng ba dipeo.
- Dinawa tse tala di ka tlohelwa di bolokilwe ka hara dipeo tse bolokilweng haeba mongobo le motjheso di bolokilwe ka maemo a lokileng. Haeba maemo a hlile a sa loka, ho kopanya ho lokela ho diehiswa hanyenyan.
- Dipeo tse tala haholoholo di etsahala ha dijalo tse jetsweng hamorao di fumana motjheso mme hona ho tla theola boleng ba sampole ya hao.

Dijalo tsa Sizwe Ngewenya tsa dinawa tsa soya di hola hantle haholo. O laola polasi ya Donkerhoek mme o tataisitswe ke Jurie Mentz.

- O se ke wa jala dinawa tsa soya ka morao ho nako e kgothaleditsweng empa o mpe o jale mefuta ya disonobolomo bakeng sa tsona. Thahiso ya dinawa tsa soya e ka ba ka tlase ho kamoo e lebeletseng ka hore dinawa tsa soya di hloka dikarowlana tse lekaneng tsa motjheso bakeng sa tlhahiso e phahameng nakong yohle ya sehla sa kgolo.

Ho na le tekano e fokolang pakeng tsa **mongobo o mongata haholo wa kotulo** le o fokolang haholo. Ka tlase ho mongobo wa 13%, mahlaka a bulehileng a peo a tla swaba a pone mme ditahleheloo e ka 10% kapa ho ya hodingwana. Boemong ba 10% ho tla ba le ditahleheloo tsa ho pona mme dipeo ka botsona di tla petsoha ebe di baka tahleheloo ya boleng ba sampole. Leka ho qoba boemong bona ka ditsela tsohle.

Lebelo la moqomo wa motswako le matla a moyo wa sefeso di lokela ho behwa boemong bo phahameng ka ho fetisa ba tlhwekiso empa tlase ho ditahleheloo tsa ho pona le ho swaba. Kamehla etsa teko ya phesente ya ho pona pele motswako o arola masalla esita le kamorao ho moo. Jwale o ka lemoha haeba motswako o tjehilwe ka ho phahama haholo ka hore tahleheloo ya peo e ka methwa ho tloha ho tshebediso ya diketso tsa thipa le tafole esita le bohlwahlwa ba ho kgabela le tahleheloo ya peo e welang hodima disefe. Leka ho fokotsa ho arola peo ka moo o ka kgonang ka teng. Sotha dipehelo tsa motswako kamoo ho tshwanelehang ka teng.

HO OMISA LE HO BOLOKA

Molemi e monyenyanne a ka hlwekisa le ho kgetha dijalo polokelong e nyenyane e kupeditsweng e bulehileng mahlakoreng ohle. Jwale o ka e

Organ Serema o lekile ho yajala soya ka lekgetlo la pele ka thuso ya SACTA. Masimo a hae a shebahala a kgahleha haholo.

kenya mokotleng mme o e rekise kapele kapa o e boloke ka nako e kgutshwanyane. Ha mongobo wa polokelo o se o phahame haholo, ho ka ba le tshenyeho e potlakileng ka hara bongata ba peo e tebileng haholo leha e ka hasanya folurung ya samente. Bahlahisi ba bang ba tla rata ho boloka peo bakeng sa nako e latelang ya sehla sa temo mme diphesente tsa nako ya ho thunya le ho hola ha peo di ka fokotseha haholo ka potlako.

Bakeng sa ho boloka ka selemo palo e ka tlase ho 12% ho isa ho 13% ya mongobo wa dikateng ke ntho ya bohlokwa ka hore hona ho hlokeha haholo bakeng sa thomello ka mekotla kapa ka dingatana bakeng sa thekiso.

Mohlahisi e moholo a ka etsa qeto ya ho sebetsa dijalo ka disebediswa tse tshwanelehang, tshireletso kapa sesiu sa kopanelo. Ho molemo hore thepa yohle e sa tlwaelehang le karolo ya dipeo e arolwa le ho qhelelwa thoko ka hlоко pele e omella. Mefuta e fapaneng ya dinawa tsa soya e bonojwana haholo mme e ka senyeha habobebe ka lebaka la moyo o tjhesang ho feta 60°C. Fokotsa tshebediso ya disebediswa ho tshenyeho ya mefuta ya dipeo le hoja dipeo disiung tsa polasi, tse bolokilweng bakeng sa ho rekiswa ka nako e tlango, di lokela ho hlabolwa botjha ka nako le nako mme dithibeladisenyi di lokela ho sebediswa ka hloko. Boemo ba peo e bolokilweng bo lokela ho hlahlojwa ka veke le veke e le ho thibela mathata afe kapa afe a ka hlhang.

Haeba o se na disebediswa, ho molemo haholo ho isa dijalo tsa hao sesiung se haufi bakeng sa ho hlwekiswa ka nepo, ho omiswa le ho hlophiswa. Molemi a ka etsa qeto ya ho rekisa ka theko ya mmarakwa wa kajeno kapa hamorao haeba o tshepile mmarakwa ka nako e tlango. Ho bolokela hona polasing moo ho ka baka tahlehel e ngata ya tjhelete ho isa le tshenyu ya boleng!

QETELLO

Ho tseba dikgato tsa kgolo tsa dijalo tsa lona ka bottlalo le ho lekola boemo ba ho butswa bakeng sa ho kopanya ho tla baka ho kotula ka nako e nepahetseng, ho sebedisa, ho boloka le ho rekisa tlahiso e phahameng ka ho fetisia ka theko e atlehileng e phahameng ka ho fetisia e ka kgonehang. ■

**RICHARD MCPHERSON,
MOTHUSI WA KGWEBO YA
TEMO LE PROJEKE YA BOLAODI**

LENTSWE LA...

Jerry Mthombothi

HO EMA HA METSI MOBUNG KE BOEMO BOO HO BONA BOKAHODIMO BA MOBU BO TLALE-LANANG KE METSI KA NAKO E KGUTSHWANYANE KAPA KA NAKO TSOHLE. HONA HO KA FOKOTSA BOLENG BA TEMO LE BA MORUO WA LEFATSHE KA HO BAKA PHOKOTSO YA TLAHISO KAPA KA NAKO E NNGWE DIJALO DI HLE DI SHWE HO HANG. HO EMA HA METSI MOBUNG HAPE KE MATHATA A TSAMAISO YA METSI.

Balemi ba bangata mona Afrika Borwa ba bile le mathata a ho shwa ha dijalo ka lebaka la dipula tse ngata tseo re bileng le tsona ka dikgwedi tse mmalwa tse fetileng. Pula e bakile dikgohola masimong, kgoholeho ya dijalo mme e bile e bakile hore mobu o tlalellane metsi haholo. Kgoholeho ya metsi e etsahetse mme ka lebaka leo e bakile kgoholeho ya dimela mapolasing mme balemi ba bang ba setse ba se na letho leo ba ka le kotulang.

Ho ema hona ha metsi mobung ke bothata bo boholo bakeng sa tlahiso ya poone ka hore bo ama kgolo le ntshetsopele ya poone. Se-kghala sa ho tlatsleletsa sa dijothollo tsena se a theoha. Hona ho theola maemo a okosejene mane dibakeng tse nang le metso mme hona ho fokotsa kgolo ya dimela. Hona ho bile ho fokotsa bokgoni ba tlahiso ba mobu, ho fetola botsitso ba dikhemikhale ba dikarolwana tse ngata tseo jwale di kenang ka hara motswako ona wa metsi ka dibopeho tsa tsona tse fapaneng. Hona ho baka bodila kapa asiti ka hara mobu mme hona e ba bothata bo boholo. Ho tlalellana ha metsi ho ka ama dimela tsa dijothollo ka tsela e sa otlolohang ka ho tshwaetsa ho ba teng ha naetrojene ka hara mobu.

Mekgwa ya ho sebetsana le ho tlalellana ha metsi:

- Jala dijalo tse ngata ho kupetsa bokahodimo ba mobu ka hore ke mokgwa o lokileng ka ho fetisia wa ho sebedisa metsi a mangata ho feta tekano.
- Mokgwa wa nako e telele ke wa ho sebedisa mokgwa wa ho se phethole lekote ha ho jalwa e le ho ntlatfatsa sebopeho sa mobu e le ho thusa tsamaiso ya metsi. Ha ho na ba le ho menahaha ha mobu.
- Eketsa dimela e le ho thusa tsamaiso ya metsi. Le ka ntle le ho eketsa monontsha, dimela di molemo haholo ho fedisa mongobo o mongata wa mobu.
- Ho phethola mobu ke hona ho phahamisa mobu empa o sa o kopanye kapa ho o phetholela. Hona ho ka bonahala ho hanana le ho se phethole lekote. Ho tla boloka sebopeho sa mobu se lokile mme ho bake hore ho be le masoba a moyo mobung mme hona ho tla thusa tsamaiso ya metsi haholo.
- Ho theha metsitsa e mmalwa ho ka o thusa kapele ho theha dibaka tse nang le tsamaiso e lokileng ya metsi. ■

HA RE HLOLEHA HO TO ITLWAETSA, RE HLOLEHA HO TSWELA PELE

MORAO TJENA, HO NA LE HORE RE LEKOLE DIPEHELO TSA MAEMO A LEHODIMO HO TO-BANA LE LEHODIMO LE HLAKILENG LE TJHE-SANG LEO BONAHALANG LE DULA JWALO KA NAKO TSOHLE, HA JWALE RE BALA MATSATSI A KOMELLO KA TEBELLO EBILE RE RAPELLA DIKAROLWANA TSA MOTJHESO HO HODISA DIJALO TSA RONA. HA HO LETHO LE FETOHILENG HAKAALO. TEMO E NTSE E TLETSE DIPHEPHETSO TSE NGATA.

Sena e bile sehla se fapaneng sa temo e le ka nneta, na ha ho jwalo? Ha se kamehla moo re utlwang molemi a ingamangama ka hore pula e ngata haholo. Maemong ana a thata, balemi ba ile ba sokola ho kena masimong e le ho jala ka hara ona. E ntse e bile phephetso hape ho hlokomela le ho hodisa dijalo tse nyenyanie tsa Lehlabula jwaloka ho fumana poone, disonobolomo le dinawa ho hlahla, le ho kganna diterekere tse seretse ho feta masimong a tletseng seretse ho qholotsa ntwa ya selemo bakeng sa ho fedisa lehola le disenyi.

BALEMI BA KGOTHETSENG BA ETSA HO NEPAHETSENG

Balemi ba ntse ba iphumana ba solla mafatsheng a mabedi – le leng le ka ntle la ho tobana le dikarolwana le ho hodisa ka tlhokomelo dijalo tsa bona; athe le leng ke ka ofising, ho boloka direkoto le ho hlrophisa dibuka. Ho batleha boitsebelo ho laola dikgwebo tsa rona ka hore tebello e ngata, kgatello ya maikutlo le kgatello ya kelello di etsa hore molemi a ikutlw e ka ba lehlatsipa. Batho ba ka bang tsietsing kamehla ha ba etse diqeto tse lokileng. Thuto ya Yunivesithi ya Setjhaba ya Colorado e totobaditse hore hara dipaterone tse fapaneng tsa boitshwaro tse hlahellang, ho na le diqabang tsa lelapa tse

eketsehileng, tshebediso e eketsehileng ya dithethefatsi esita le diketsahalo tse eketsehileng tsa dikotsi le ho lemala hona polasing.

Robert Jordan, e leng mongodi wa Moamerika ha a qotsa o re: 'Leoka le ile la lwantshana le moyo wa sefefo mme la robeha, sefate sa moduwane*willow* se ile sa kobeja ha se lokela ho etsa jwalo empa se ile sa pholoha.' Bohle re tobana le mathata. Phapano ke hore motho o etsa jwang ha a tobana le maemo a thata a bophelo. Hona ho kgutlela hape tabeng ya ho mamella ho tsitlalla. Batho ba tsitlallang ke ba nang le bokgoni bo hlwahlwa ba boetapele mme ba na le hona ho kgetha 'ntwa' ho na le ho kgetha ho 'baleha'. Batho bana ba batlana le ditharollo mme ba fumana thuso. Ho tsitlalla ho re thusa ho furalatsa kelello ya rona ho monahano wa ho hloka ho isa ho monahano oo ka ona re nahanang feela ka dikgetho tsa rona – ho re tlosa ho mekgwa ya ho dula o sa etse letho ho re lebisa ho tshebetso mona polasing esita le ho dikamano tsa rona.

Moya wa ho tsitlalla ho boloka motho hore a dule a etsa ntho e lokileng, mohlala, ho laola ditjhelete tsa polasi. Kamora dilemo tse ngata hakaalo tsa komello, ho ntse ho na le balemi ba bang ba ntseng ba sokola ho lefa dikoloto tsa bona tse ngata haholo. Molemi ya tsitlaletseng ke ya sa tlo sunya hlooho ya hae lehlabatheng a iphapanya a bile a etsa eka bothata ha bo yo. Ho fapano le hona, o tobana le beng ba dikoloto tsa hae me ebe o ba tsebisa mathata a hae. Sekolo sa ho tsamaisa temo polasing ha se ntho e sa tlwaeleheng empa se hloka monahano o hlwahlwa wa kgwebo le pono e le ho kgona ho laola kgwebo ya polasi ka tshwanelo. Hang ha dibuka di se di kopantswe hantle ho na le maemo ana a mabedi a tjhadimo: (1) Ho na le tjhelete bakeng sa ho lefa sekoloto; kapa (2) Ha ho na tjhelete bakeng sa ho lefa sekoloto.

Boemong ba pele molemi ya tsitlaletseng o tla etsa ntho e nepahetseng ebe o lefa dikoloto tsa hae tseo a ka di kgonang. Hona ke ntho e matlafatsang e kgothatsang mme e na le sekgahla se nkang nako e telele

Foto: Renette van der Merwe

HUDSON INSTITUTE E FANA KA MAKGABANE A BAHOLO BA ITSEBAHATSANG BOTJHA. BATHO BANA BA TSITLALLANG:

Ba laolwa ke boleng – nako e hlaphisitswe ho ya ka makgabane a bohlokwa.

Ba hoketswe le lefatshe – ho hlokomela, ho buisana, ho amana, le ho batlana.

Etsa dinako tsa kgutso – kgutso e tlisa tjhadimo e hwahlwa.

Lekanya nako hantle ka tshwanelo – bophelo bo namme ho feta mosebetsi! Boleng le seriti ke tsa bohlokwa tse hlokwang.

Kgutela mekgweng ya tlhaho – e sebedise ho intjhafatsa.

Etsa nako ya boiqapelo le papadi – thabela ho phela!

Itlwaetse phetoho – kamehla tsitlallela ho etsa dikgetho tse lokileng.

Ithute nakong tsa mathata.

Dula kamehla o ikwetlisa – ho ithuta ho re ruta ho fihlella menyetla e metjha.

Ba na le ditshekamelo tsa bokamoso – tadima mekgwa ya ho tebisa boiphihlelo ba rona le ho baka diphetoho lefatsheng la rona.

bakeng sa ho theha setumo se lokileng mme hona ho ka ba le molemo o moholo ka nako e tlang. Ho ka buuuu hanyenyan ka motho ya nang le hona ho lefa empa a sa etse jwalo; empa o sebedisa tjhelete bakeng sa ntho e nngwe e itseng e bonahalang e mo kgahla ... setumo sa hae le sona se a hlahella – empa eseng hantle!

Boemong ba bobedi moo dikoloto di leng ngata empa ho se na tjhelete e lekaneng ho ka di lefella tsohle, ntho e lokileng eo o ka e etsang ke ho ba sebete. Molemi ya tsitlallang o tla hlaphisa dipehelo tsa hae tsa ditjhelete hantle e le hore yo buisana ka maemo ana le botsheheti ba hae ba ditjhelete le ho leka ho loha maqheka a kamoo ditefello di ka etswang ka teng ka nako e tshwaneleheng e ka kgonehang. Hantlentle ha ho thuso ho dula o thotse ebe o nahana hore mokadimi o lebetse hore o kolotwa tjhelete.

E BA MOETAPELE

Bob Milligan wa Yunivesithi ya Cornell o dumela hore re lokela hore ka nako le nako re be le phephetso ho borona ba rona mabapi le kamoo re tsamaisang kgwebo ka teng kajeno – re lokela ho ‘nahana ka nqane ho polasi ya rona’ e le yona tsela ya ho tsamaisa polasi tsa rona. Boetaapele bo re re tseba lehlakore leo re yang re le lebile leo re ya kena ho lona; re ka tadimana le tse molemo mme re tadime diphephetso e le monyetla eseng tshoso kapa ditshoso.

Setsebi sa tsa bokamoso le mekgwa ya bophelo esita le boitshimollelo, e leng Jim Carroll, o dumela hore ‘Batho ba bang ba bona tsela mme ba bona e le tshoso. Batho ba nang le boitshimollelo bona ba bona yona tsela eo e le monyetla wa boitshimollelo.’ O dumela hore re lokela ho fumana ‘boikarabelo ba kgwebo’. Hona ho re matlafatsa ho Iwantshana le diphephetso tse ka thoko, ho lemoha menyetla, ho hlola diphephetso le ho hlaphisa mehlodi ya rona bakeng sa ho fumana katileho e potlakileng. Balemi ba nahanang hore tsena ha di molemo ho bona, ba etsa phoso. Lena ke lona lebaka leo hantlentle batho ba bang ba amohelang bokamoso ka katileho ka mehato e fapaneng ya kgwebi-sano ha ba bang bona ba dula ba ferekane ba se na tshepo.

Re fihlella bohwahlwa le boikarabelo ba kgwebo jwang ha e le mona re Iwantshana le ditaba tse ba etsang hore ba tenehe ba hlowlwe ke mosebetsi? Re tadima botjha setshwantsho se seholo ebe re ba le pono ya tshebetso ya rona moo re ka tswellang ka hara phetoho ena. Carroll o kgothaletsa hore re tadimana le ditaba tsena tse latelang:

- Aha botjha bokgoni ba kelello ya tlhodisano.
- Tlohela ditlwaelo ebe o qala ka diprojeke tse ngata tse tswellang mabapi le boetaapele.
- E ba le hona ho iketsetsa diqeto.
- E ba le boitshimollelo.
- Theha selekane se ikgethileng mme o kopanye meloko e fapaneng.
- Itlwaetse theknoloji e ntjha – kapele!

Le ka ntle ho diphephetso tse ngata tse tswelang pele, molemi o lokela ho tobana, ho molemo ho ithabis ka bophelo ba hae, lelapa le mosebetsi. Senotlolo sa thabo, ho tsitlalla le ho ba le matla a kamehla ho matsohong a rona.

Balemi ba ke ke ba kgona hore kamehla ba tsebe hore ba tla kopana le eng hara sehla se itseng sa temo ho isa ho se seng. Ke mang ya neng a ka nahana hore ho tla ba le sehla se mongobo o mokaalo o kang wa 2021/2022? Ke mang ya neng a ka lepa hore ho tla ba le sewa sena seo re Iwantshana le sona hona jwale? Seo balemi ba tsitlallang ba ka se etsang, ke ho etsa mosebetsi wa ho itseba, ho tseba kgwebo ya bona, le ho ba le boiqapelo mabapi le ho tobana le tikoloho e dulang e fetoha. Balemi ba lokela ho etsa qeto ya se molemo ho bona le ho etsa seo ba ka se kgonang le ho etsa se tshwaneleheng ho batlana le dintho tse jwalo!

‘Haeba o batla ho etsa diphetoho tse nyenyan, fetola mokgwa oo e etsang dintho ka ona. Haeba o batla ho etsa diphetoho tse kgolo, fetola kamoo o bonang dintho ka teng.’ (Don Campbell, a Canadian rancher). ■

JENNY MATHEWS,
SETSEBI LE MORUELLI WA
BOLAODI LE NTSHETSOPELE

KGETHA MOLEKANE YA LOKILENG

bakeng sa polasi ya hao

KGETHO LE KAMANO LE BAFEPEDI BA TSA KGWEBO KE NTHO YA BOHLOKWA BAKENG SA KATLEHO LE HO TSHWARELLA HA KGWEBO YA POLASI YA HAO. BAFEPEDI BA LOKELA HO BA HAUFI LE HO SEBEDISANA LE BAELETSI LE BASEBEDISANI BA NANG LE TSEBO LE HO KA TSHETJWA.

E ka ba phephetso e kgolo ho molemi e motjha indastering ho qala tshebetso ya ho batla le ho fumana thuso. Dibaka tse ding e ka ba tsa kgwebo hammoho le dikhamphani tse ngata kapa basebeletsi bao o ka ba kgethang, esita le baahisani ba ka o tataisang, e leng moo dibaka tse ding di leng thoko di sa tsebahaleng, mme di se na kgetho ebile di ke ke tsa tshetjwa hakaalo.

ETSA KGETHO E NEPAHETSENG

Boemong bofe kapa bofe boo o iphumanang o le ho bona, o lokela ho hlophisa esale pele. Mona re na le dintlhla tse mmalwa tsa bohlokwa:

Etsa mosebetsi wa hao wa boitlhophiso

- Ho kgothaletswa ka matla hore o batlisise hore o sebedisa mang. Buisana le balemi ba kgwebo ba haufi le wena le ba kgwebo ya temo ya lehao sebakeng sa heno mabapi le dikgetho le dikhamphani sebakeng seo sa heno. Haeba o sa kgone ho fihlella mefuta ena ya maemo a ditshebeletso, o ka letsetsa molaodi wa heno wa lebatowa wa ntsheetsopele wa Grain SA bakeng sa ho fumana tataiso.
- Etsa lenane la dikgetho tsa hao ebe o bapisa dithekko. Hopola hore dihlahiswa tse theko e tlase ha se kamehla e ka bang tse lokileng ka ho fetisia, empa le tse theko e thata ka ho fetisia e ka nna ya ba tseo o sa di hlokeng hakaalo. Ke ka lebaka lena ho leng molemo ho buisana le balemi ba bang le batho ba nang le tsebo ba nang le boiphihlelo.
- Ka kopo qoba bafepedi ba sa tsejweng kapa dikhamphani tsa maemo a bohareng tse rekang le ho rekisa dihlahiswa. Bafepedi ba fana ka ditshabeletso ka sewelo ebile ha ba na boikarabelo haeba dihlahiswa di sa sebetse hantle kapa ho na le ntho e fosahetseng. Hopola, ho nyenyefala ha hao, ke ho phahama le ho ipeha kotsing haeba phoso e hlaha! Balemi ba mmalwa haholo ba na le hona ho leka kapa ho latwa dihlahiswa tse

ntjha, ka hona o se iketse molatelli feela. Ho na le kgonahalo ya hore o ka nna wa se kgone ho jala hape, ho nontsha tshimo kapa hofafatsa hape. O se ke wa nna wa mamela tse amang dihlahiswa le mesebetsi e se nang nalane e tshepehang ho balemi ba hwahlwa sebakeng sa heno.

Boloka ka ho ikamahanya le balemi ba bang

Ekaba hore o molemi e monyenyane, ya bohareng kapa e moholo, ho na le menyetla le melemo ya ho reka le le mmoho ka kopanelo. Dithomello tse kgolo hangata di etsa hore ho be le ditheolelo kapa menyetla ya tlhophiso bakeng sa molemi. Haeba o le sebakeng se thokwana se sa tsebahaleng, le ka reka le le mmoho ka kopanelo sebakeng sa habo lona le balemi ba bang e le ho nnetefatsa hore ho ba le tsela ya katleho bakeng sa mofepedi.

DIKAMANO TSA NAKO E TELELE

Hang ha o fumane mosebeletsi (hopola hore o ka ba le ho feta bonngwe), ho na le maano a mang a kgwebo a leng bohlokwa haholo ho hopolwa ha o sebetsana le mosebeletsi e mong le e mong. Tse ding tsa tsona ke tse latelang:

Dipuisano

Bula motjha wa dipuisano le mosebeletsi wa hao. O lokela ho tseba kgwebo ya hao le ho botsa dipotso tse nepahetseng. Hlophisa maeto a hao esale pele.

Melao ya boitshwaro (botshepehi le ho ba le seriti)

- Bua nnate feela o be o be le botshepehi ka seo o se tsebang le seo o sa se tsebeng e le hore o fumane mofuta o nepahetseng wa keletso e kgemang hantle le polasi ya hao esita le bajete ya hao. Mosebeletsi wa hao o lokela ho tseba boemo ba hao e le ho o eletska tshwanelo e le hore o kgone ho fihlella diphetho tse tshwanelang hantle seo o nang le sona.
- Kamehla o lefe ka nako.

E ba hlokolotsi haholo bakeng sa kgwebo ya hao

Latela keletso ya setsebi mme o ikamahanya le dinako tse kgothaleditsweng. Ho se ikamahanya le keletso ho tla ama tlhahiso ya hao hampe haholo esita le tsona dikamano tsa hao le moeletsi wa hao. O se ke wa

nahana hore o tseba dintho tsohle kapa ho fetola ditshebediso ka boikgethelo ba hao ho boloka tjhelete. Dikgothaletso di teng ka lebaka le itseng. Balemi ba holang kapele ba na le hona ho etsa phoso ena e kgolo. Kamehla qoba sena mme o tiise taba ya hao ka ho tila ka leoto la hao fatshe.

Ho sebetsa ka ho tshwana ho tsohle tse ka hodimo

O lokela hore kamehla o ikgopotse dintlha tsena ha o sebetsana le bafepedi ba hao. Ho sebetsa ka tsela e tshwanang ho tla aha dikamano tsa hao esita le nalane ya hao jwaloka molemi ya tshephalang ya hlwahlwa.

BOIKARABELO KE TABA YA MAHLAKORE A MABEDI KA HO TSHWANA

- Etsa bonneta ba hore mofepedi ke khamphani e tsebahalang e nang le rekoto e ntile.
- Boloka direkoto tsa dikgothaletso. Kgothaletso efe kapa efe ya molao e lokela ho hlahiswa ka lengolo le nang le hlooho ya lona ya boitsebahatso kapa lepetjo la khamphani esita le dintlha tsa boikopanyo tsa khamphani ya mosebeletsi ho lona.
- Jala peo e tiiseleditsweng kamoo ho ka kgonehang ka teng.
- Haeba peo e hlokomelwa, hona ho lokela ho etswa ke khamphani ka boyona kapa ka thepa ya tlhokomelo ya peo e tiiseleditsweng.
- Etsa bonneta ba hore khamphani ya dikhemikhale eo o rekang ho yona esita le e abang dihlahiswa ke ditho tsa CropLife SA.
- Etsa bonneta ba hore mosebeletsi eo o mo sebedisang o na le bopaki ba mangolo a ditshwanelo tsa bokgoni (Fertasa e tshwanelo mononsha, AFCASA e loketse dikgothaletso tsa dikhemikhale).
- Balemi ba lokela ho latela dikgothaletso ka hloko haholo mabapi le dintlha tse kang ditekanyetso tsa tshebediso, nako ya ditshebediso esita le ditaelo tse ho dileibole.

Ho bohlokwa haholo hore balemi ba itokise esale nako bakeng sa ho aha dikamano tsa nako e telele le bafepedi ba tummeng ba tsebahalang. Ka hara indasteri ya temo bohole re a tshepana e le hore re tle re fihlelle katleho re ntse re le mmoho. ■

**LIANA STROEBEL,
LENANEO LA NTSHETSOPELE YA
MOLEMI LA GRAIN SA: MOLAODI
WA KWETLISO LE MESEBTSI**

NAMPO 2022

– tlo e bone

Letsatsi la Grain SA la **Kotulo la NAMPO**, dipontsho tse kgoilo ka ho fetisia tsa temo mona hemisefereng e ka Borwa, di tla boela di ba teng hape selemong sena kamora tshitiso ya dilemo tse pedi ka lebaka la sewa sa COVID. Mokgatlo o phatlaladitse hore ka la 4 Hlakola NAMPO e reretswe ho ba teng ka sebele selemong sena, le hoja e ntse e tla tshwarwa ho ipapisitswe le ho sebedisa dipehelo dife kapa dife tsa melawana e beilweng ya naha.

Etela NAMPO Park haufi le Bothaville ho tloha ka la **16 ho isa 20 Motsheanong 2022** ho bona tse ntjha tse teng ka hara temo. Ke leketlo la pele nalaneng ya Letsatsi la Kotulo dipontsho di hlahiswa ka matsatsi a mahlano – ho tloha ka Mantaha ho isa ka Labohlano. Sehlopha sa Ntshetsopele ya Balemi sa Grain SA se lebeletse ho amohela ditho tsa sona moo ho NAMPO 2022. ■

HELPING YOU GROW YOUR CROPS AND FARMING BUSINESS

PANNAR®
Together we farm
for your future™

 CORTEVA™
agriculture

TM ® Trademarks of Corteva Agriscience and its affiliated companies.
© 2022 Corteva. 2022/CORP/E/008DEV

PHEDISO YA LEHOLA: Boipaballo bo molemo ho feta setlhare

THORN APPLE LE COCKLEBUR KE MAHOLA A TLWA-ELEHILENG DIBAKENG TSE NGATA TSE HLAHISANG DIJALO MONA AFRIKA BORWA. MAHOLA ANA A TSEBAHALA KA HORE A TJHEFU HAHOLO HO BATHO. HAeba DIJOTHOLLO DI ROMELWA DI NA LE PEO YA MAHOLA ANA KA HARA TSONA, DIJOTHOLLO TSENA DI TLA HANWA EBE DI ROMELWA MORAO HO A HLWEKISWA. TLHWEKISO ENA E LOKELA HO LEFELLWA KE YENA MOLEM – MME E KA BA TJHELETE E NGATA E LOKELANG HO LESHWA.

Semela se senyenyane sa thorn apple.

Ena ha se yona tshenyehelo e le nngwe feela bakeng sa balemi hobane mahola ana a ka ba le ditlamorao tse kotsi haholo dijalong haeba a sa fediswe, empa a tlohelwa ho hola. Ka lehlohonolo, bakeng sa poone, mahola ana ha a na bothata bo bokaalo ba ho fediswa jwaloka ho dijalo tse makala a matenya a phatlaletseng.

HO FEDISA THORN APPLE LE COCKLEBUR

Mahola ana a tshaba dithibelalehola tse ngata tsa dijalo tse makala a matenya. Haeba dithibelalehola di sebedisitswe ka nako, mahola ana ha a na ba le bothata. Leha ho le jvalo, ho tla ba le a mang a mahola a tla palesa kgallenyanakong ya sehla sa selemo mme ke ona mahola ana a tla baka mathata ka hara sesiu.

Thorn apple kapa *Olieboom* le *cocklebur* kapa *Kankerroos* a tsejwa ka ho hola haholo ka potlako. Lehola lena le palesa habobebe mme le ka ba le bothata bakeng sa balemi. Mahola ana a mabedi a tla palesa esale pele ka nako ya sehla ho fihlela hamorao nakong yona ya sehla sa selemo. Hono ho etsa hore lehola lena le bake bothata mme le hane ho laoleha.

Balemi ba lokela hore kamehla ba be le lenaneo
le hlwahlwia la taolo ya lehola le tla laola
temoho le kgolo ya mahola ana.

Balemi ba lokela hore kamehla ba be le lenaneo le hlwahlwia la taolo ya lehola le tla laola temoho le kgolo ya mahola ana. Haeba taolo ya dikhemikhale fokola, jwale mekgwa ya metjhini e lokela ho sebediswe, ebang e ka ba ho fothola ka letsoho. Haeba balemi ba hloleha ho etsa sena, jwale ba tla llela metsotso ha nako ya ho kotula e fihla, esita le ka dilemo tse ding tse latelang.

2,4-D Amine

Ho **poone** ho tla ba le sethibelalehola se tla fedisa disenyi kamora ho hlaha ha tsona. **2,4-D Amine** ke mohlala wa sethibelalehola se tla le laola ka bottlalo. Ho molemo ho ikopanya le moemedi wa sethibelalehola bakeng sa dintlha tse mmalwanyana hobane 2,4-D ha e sebediswe ka nepo mme e ka senya sejalo sa hao sa poone. Ke ketso e jang tjhelete e ngata haholo ho laola kapa ho fedisa lehola ka dikhemikhale.

Ho fothola ka letsoho

Ho fothola ka matsoho le hona e ntse e le mosebetsi o jang tjhelete e ngata hobane ho na le tjheletana e ntseng e lokela ho leshwa. Haeba lehola le fediswa kapa ho fotholwa ka matsoho, ho molemo ho bokella mahola ana le ho a hleka ho a ntshetsa ka ntle ho masimo. Ha ho thuso ho fothola lehola empa ebe o le siya ka hara tshimo le ho dumella lehola ho ata ha le se le omeletse.

Mahlaka a peo

- Haeba ho na le mahlaka a seng a hodile a peo ho dimela, peo e tla

Dipeo tse nyenyane tsa Cocklebur.

Le hoja Cocklebur (*Xanthium strumarium*) e hile e na le melemo e mengata ya meriana, ha e hile ha se motswalle wa molemi wa dijolo.

Lebitso la saense la Thorn apple ke Datura. Lebitso lena datura le tswa ho lentswe la Hindu, dhatura, le bolelang thorn apple.

kotula kapa sekotudi se ikgannang se sebedisitswe, ha se kgetho ho bokella peo pele e fela ka hara sekotudi.

MESEBETSI E METLE KA HO FETISA YA TEMO KE ONA MOTHEO

Phediso ya *Thorn apple* le *Cocklebur* ho **sonobolomo** e thata haholo tshebedisong ya mefuta ya sejwalejwale ya dimela. Ho na le dithibelale-hola tse ka fedisang lehola, Ho lema mefuta ya dimela ya sonobolomo ya *Clearfield* ho etsa hore ho be bobebe ho fedisa lehola habobebe le ka botlalo. Boemong ba tlhahiso ya **dinawa tsa soya** mahola ana ha se bothata haeba semela se seng se lokiseditswe *Roundup* se jetswe.

Ho tswa ho dintlha tsena tse ka hodimo ho hlakile hore taolo e matla ya *Thorn apple* le *Cocklebur* e qala selemo pele semela se jalwa. Mafelong a selemo o ka tadima mahola ana a tlwaelehileng masimong. Kgetha sejalo se tla ba le hona ho fedisa lehola.

Ho hlakile hore thibelo ya ho hola ha lehola ho molemo haholo bakeng sa ho romela dijothollo tse se nang lehola mane sesiung. Ha ho na tshwarelo bakeng sa ho romela dijothollo tse nang le lehola sesiung ho na le ho sebedisa mekgwa e metle ka ho fetisa e fuwang balemi. ■

PIETMAN BOTHA,
MOTHUSI YA IKEME-
TSENG WA TEMO

tswela pele ho hola ka botlalo kapa ho butswa. Dipeo tsena di tla tjhakatsa selemong se latelang.

- Ho ntse ho bile ho le molemo ho etsa bonneta ba hore mahola a se ke a kena ka hara sekotudi se kopanyang. Haeba sekotudi se hulwa ka terekere, mokganni o lokela ho emisa ho bokella lehola pele le kena ka hara sekotudi. Haeba kontraktara e sebedisitswe ho

TSHEKATSHEKO E HLWAHLWA YA THEPA ya SOYBEAN ENDING STOCKS

LETSETE LE ATLEHILENG LA LEKALA LA DINAWA TSA SOYA LE BONTSHA BOKGONI HO YA KA DIHEKTARA TSE EKETSEHILENG TSA TSE JETSWENG, KEKETSEHO YA TJHAI HAHOLOHOLO TLAHISO, HAMMOHO LE MAEMO A LOKILENG A TEMO, HAHOLOHOLO NAKONG YA SEHLA SE FETILENG SA TEMO ESITA LE DITSHEPISO TSE NTLE BAKENG SA SEHLA SA SELEMO SE SETJHA SA TEMO.

Atikele ena e bontsha maemo a fapaneng ka ho sebedisa ditekanyetso tsa Komiti ya Ditekanyetso tsa Dijalo (*CEC*) bakeng sa sebaka se jetsweng esale pele dinawa tsa soya ka 2022 le tlahiso e mahareng e le motheo o totobatsang seabo sa thepa bakeng sa tshebediso (**Theibole ya 1**).

TSHEBEDISO YA LEHAE

Theibole ya 1 e bontsha tshebediso ya dilemo tsa 2021/2022 ya palo ya 1,6 miliyone ya ditone tsa dinawa tsa soya, e leng palo e ka bang 15% ka hodimo e eketsehileng ha e bapiswa le palo e mahareng ya dilemo tse tharo ya 1,4 miliyone ya ditone.

Sebaka se jetsweng esale pele le sona se eketsehile ka palo e ka bang 10,02% ha e bapiswa le ya sehra se fetileng, e leng sebaka se seholo ka ho fetisisa se jetsweng dinawa tsa soya nalaneng ya Afrika Borwa. Hona ha ho makatse ka hobane ditheko tsa dinawa tsa soya esita le dikeksetheo tse phahameng haholo tsa monontsha le ditshenyehelo tsa dikhemikhale tsa temo mmarakeng, e leng tse sa amaneng hantle hakaalo le tlahiso ya poone empa e tshehetsa dipeo tsa oli, ha ho tadingwa ditshenyehelo tse tlase tsa lekeno. Leha ho le jwalo, ha ho kgothaletswe hore balemi ba jale dipeo tsa oli ka ntle le ho sebedisa monontsha, haholoholo haeba ho tadingwa diphetho tsa hona tsa nako e telele.

1

Dipalo tsa motheo tsa phepelo le tlhokeho ya dinawa tsa soya.

Dinawa tsa soya (2022/2023)	
CEC sebaka se jetsweng esale pele	910 000
Palohare ya tlahiso (t/ha)	2,00
Phethaditswe 2021/2022 (t)	182 093
Tshebediso ya lehae (t)	1 650 000
Ditshwanelo tse tswellang tsa (\pm 1,5 dikgwedi) (%)	13%

THEPA YA DINAWA TSA SOYA

Theibole ya 2 e bontsha tshekatsheko e hlwahlwa ya thepa ya dinawa tsa soya ka diphesente tsa tshebediso ya lehae ho ya ka dibaka tse fapaneng le maemo a tlahiso bakeng sa sehra sa mebaraka sa 2022/23. Sebaka sa ditekanyetso tsa CEC tsa dinawa tsa soya sa tlahiso ya 910 000 ha (horizontal axis), ka palohare ya tlahiso ya 2 t/ha (vertical axis), e fanang ka thepa e le phesente ya tshebediso ya lehae ya 21%.

Ha tshekatsheko e hlwahlwa e bontsha seabo sa kamano ya thepa le tshebediso e ka tlase ho **13% se tlase, ka hodimo ho 13% se phahame mme 13% se hodimo haholo**. Seabo sa kamano ya thepa le tshebediso ke tekano e lokileng ya phepelo le tlhoko le kamano ya dihlahiswa. Seabo sa kamano ya thepa le tshebediso se bontsha boemo ba thepa e fetiseditsweng pele bakeng sa sehlahiswa sefe kapa sefe e le phesente ya tlhoko yohle kapa tshebediso.

Ha o leba ho ya ka ho le letona la Theibole ya 2, haeba sebaka se jetswe ka +10%, kapa +15% ka hodimo ho sebaka se jetsweng esa-

2 Tshekatsheko e hlwahlwa ya thepa ya dinawa tsa soya jwaloka phesente ya tshebediso ya lehae ho ya ka maemo a sebaka se fapaneng le tlahiso bakeng sa sehra sa temo sa 2022/2023.

Sebaka se jetsweng (ha)						
		-20%	-15%	-10%	Sebaka se jetsweng esale pele	+10%
		728 000	773 500	819 000	910 000	1 001 000
Tlahiso (t/ha)	1,55	-21%	-16%	-12%	-3%	5%
	1,70	-14%	-9%	-5%	5%	14%
	1,85	-7%	-2%	3%	13%	23%
	2,00	-1%	5%	10%	21%	32%
	2,15	6%	12%	18%	30%	41%
	2,30	13%	19%	25%	38%	51%
	2,45	19%	26%	33%	46%	60%
	2,60	26%	33%	40%	54%	69%

Senotolo

Tshebediso ya Afrika Borwa feela
Phethahatsa ho ya ka Komiti ya Dipehelo tsa Phepelo le Tlhokeho
Ha ho Dithomello tse sa ballwang

<20%
>20%
<0

le pele ka palohare ya tlahiso ya 2 t/ha, hona ho tla re siela seabo sa kamano ya thepa le tshebediso e pakeng tsa 32% le 38%.

Ha o leba ka lehlakoreng le letshehadi la theibole, haeba sebaka se jetsweng se fapana ka -10%, -15% kapa -20% ka tlase ho sebaka se jetsweng esale pele ka palohare ya 2 t/ha, seabo sa kamano pakeng tsa thepa le tshebediso e tla ba ka tlase ho palo e hodimo ka hore se tla ba ka tlase ho 13%.

Theibole ya 2 e bontsha feela tshebediso ya lehae ebile ha e amane ka letho le dithomelo dife kapa dife tse ka kgonehang. Haeba dithomello di ba teng, seabo sa kamano le tshebediso mafelong a 2022/2023 se ka fapana haholo.

DITHEKO

Hantlentle, phepelo le tlhokeho ya sehlahiswa – boemong bona dinawa tsa soya – e na le sekgahlha se otlolohileng ho ditheko. Ka kamano

ya seabo sa thepa le tshebediso ka hodimo ho 13% (phahame), ditheko di tla batla di bapile le boemo ba thomelo (tlase); hona ke ka lebaka la thepa e phahameng. Ka seabo sa kamano ya thepa le tshebediso sa <13%, ditheko di tla ba haufi le boemo ba thomelo (phahame); hona ke ka lebaka la thepa e tlase ya thepa.

Ka maemo ana a jwale a lehodimo, tlahiso e na le hona ho kgema le dipehelo tsa CEC tsa sebaka se jetsweng esale pele kapa ekaba ka hodimo hanyenyane ho sona, e leng ho ka bolokang ditheko di bapile le kamano le boemo ba thomello. ■

**IKAGENG MALULEKE,
SETSEBI SA KGWEBO YA
TEMO MANE GRAIN SA**

Letona le motlotlo ka BALEMI BA AFRIKA BORWA

LETONA LA TEMO, TLHABOLLO YA LEFATSHE LE NTSHETSOPELE YA MAHAE (*DALRRD*), E LENG THOKO DIDIZA, O RE DITEKANYETSO TSA HO JALWA HA DIMELA NAKONG YA LEHLABULA MONA AFRIKA BORWA DI TOTOBATSA HO BA LE TSHEPO LE KA NTLE HO DIPULA TSENA TSE MATLA TSE NELENG. O RE BALEMI BA AFRIKA BORWA BA TOTOBADITSE HO TSITLALLELA LE HO BA LE BOINEHELO BA BONA MME BA TSWETSE PELE LE KA NTLE HO DIPHEPHETSO MME BA NNA BA TSWELA PELE HO JALA LE KA NTLE HO BONGATA BA DIJALO TSE JALWANG NAKONG YA HO JALA.

Ditekanyetso tse fanweng ke Komiti ya Dijalo ya *DALRRD* di bontsha hore ho jalwa ha dimela ka Lehlabula la 2021/2022 ke 4,21 dimiliyone hektara, e leng 0,4% ho feta tlahiso ya sehla sa ho jala sa 2020/2021. Letona Didiza o ile a re: 'Dintlhla tsena di a kgothatsa ebile ke dintlhla tsa pele tse bontshang hore le hoja dipula tse neleng ha jwale di bakile tshenyo mabatoweng a mangata, tshireletso ya dijо mona Afrika Borwa e ntse e babaletsehile. Maemo a lehodimo nakong ya dikgwedi tse pedi tse tleng ke a bohlokwa bakeng sa tlahiso yohle ya sehla sa ho jala sa 2021/2022.' O ile a eketsa ka hore *DALRRD* e na le tshepo hore ho tla ba le ditlhahiso tse atlehileng haholo, mme kamora tseo tsohle, ho tla ba le kotulo e lekaneng bakeng sa Afrika Borwa le dinaha tseo e ahisaneng le tsona. ■

Mohlodi
Mzansi Agriculture Talk, 27 Pherekong 2022

Bahlophisi

GRAIN SA: PRETORIA

PO Box 74087

Lynnwood Ridge

0040

■ 086 004 7246

■ www.grainsa.co.za

MOHLOPHISI YA LAOLANG

Dr Sandile Ngcamphalala

■ 082 862 1991 ■ Ofisi: 012 943 8296

■ sandile@grainsa.co.za

MOHLOPHISI WA PHATLALATSO

Liana Stroebel

■ 084 264 1422 ■ Ofisi: 012 943 8285

■ liana@grainsa.co.za

MOLEKANE HO TSA BOPHATLALATSI

INFOWORKS MEDIA PUBLISHING

Motlatso wa mohlophisi – Louise Kunz

■ louise@infoworks.biz

Moetapele wa seholopha – Johan Smit

■ 082 553 7806 ■ Ofisi: 018 468 2716

■ johan@infoworks.biz

Bophatlalatsi – Elizma Myburgh, Joritha Hechter

Lenaneo la Grain SA la Ntshetsopele ya Molemi

BAHOKAHANYI BA NTSHETSOPELE

Johan Kriel

Foreisetata (Bloemfontein)

■ 079 497 4294 ■ johank@grainsa.co.za

Jerry Mthombotho

Mpumalanga (Mbombela)

■ 084 604 0549 ■ jerry@grainsa.co.za

■ Ofisi: 012 943 8289 ■ Smangaliso Zimbili

Jurie Mentz

Mpumalanga/KwaZulu-Natal (Louwsburg)

■ 082 354 5749 ■ jurie@grainsa.co.za

■ Ofisi: 012 943 8218

Graeme Engelbrecht

KwaZulu-Natal (Dundee)

■ 082 650 9315 ■ graeme@grainsa.co.za

■ Ofisi: 012 943 8287 ■ Nkosinathi Mazibuko

Luke Collier

Eastern Cape (Kokstad)

■ 083 730 9408 ■ luke@grainsa.co.za

■ Ofisi: 012 943 8280 ■ Luthando Diko

Liana Stroebel

Western Cape (Paarl)

■ 084 264 1422 ■ liana@grainsa.co.za

■ Ofisi: 012 943 8285 ■ Hailey Ehrenreich

Du Toit van der Westhuizen

North West (Lichtenburg)

■ 082 877 6749 ■ duotit@grainsa.co.za

■ Ofisi: 012 943 8290 ■ Lebo Mogatlanyane

Cwayita Mpotyi

Eastern Cape (Mthatha)

■ 078 187 2752 ■ umthatha@grainsa.co.za

■ Ofisi: 012 943 8277

PULA/IMVULA E FUMANEHA KA DIPUO TSE LATELANG:

Sesotho, English, Setswana, Sesulu le Seqhotsa.

Articles written by independent writers are the views of the writers and not that of Grain SA.

THIS PUBLICATION IS MADE POSSIBLE
BY THE CONTRIBUTION OF THE MAIZE TRUST

Lenaneo le fetolang bophelo

Farmer Development Programme

Pehelo

Tataiso ya sefahleho le sefahleho

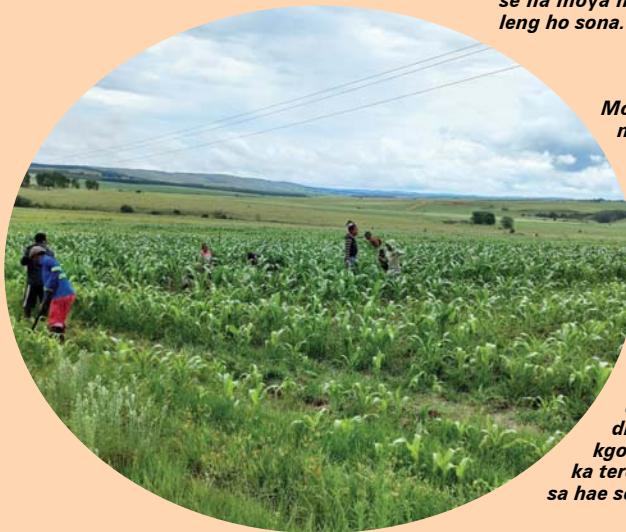
SEHLOPHA sa Grain SA se ile sa ba le **diketelo tsa mapolasi tse 143** ho tshehetsta le ho tataisa sefahleho le sefahleho ho balemi nakong ya Pherekong 2022. Sehlopha sena se ile sa kopana le ditho tse fapaneng tsa boithuto ka **makgetlo a 91** nakong ya Pherekong.

Ka lebaka la dipula tse ngata tse neleng dibakeng tse ngata, sehlopha sa Ntshetsopele ya Molemi sa Grain SA se tobane le diphephetso tse ngata tseo e bileng qaka e ileng ya lokela ho laolwa nakong ya dikgwedi tsa Tshitwe le Pherekong. Le hoja balemi ba bangata ba bile le mathata jwaloka ho hloleha ho jala, dikgaello tsa dimatlafatsi ka lebaka la ho ema ha metsi le balemi ba bang mane Kapa Botjhabela ba ile ba hlaselwa ke tshenyo ya sefako bonyane ka makgetlo a mararo, leha ho le jwalo ha se bothata bo ke keng ba rarollwa. Ka tshehetso e nepahetseng le thuso e potlakileng ka lebaka la balemi, ho na le dijalo tse ngata tse ntle tse hlahleng tse tlokomang mane masimong. Re na le tshepo ya hore ka lebaka la tshebetso e nepahetseng ya bolaodi, ho ntse ho tla ba le kotulo e ngata e atlehileng.

Kalaka ena e ile ya tliswa masimong empa ho ne ho le mongobo haholo hore diterekere di ka matha ho e hasa masimong moo.

Poone ena e na le bothata ba ho ema ka ho tsepama masimong a tletseng metsi. Moba o lehlabathe o ne o tletseng metsi mme poone e ne e tsielehole ka hobane ho se na moyo mane sebakeng seo metso e leng ho sona.

Molemi Boy Nzimande ke molemi ya iphetang ho jala Polasing ya Sterkfontein haufi le Amsterdam. O ne a hloleha ho lema masimong ohle a hae ka lebaka la masimo a mongobo o fetang tekano. Leha ho le jwalo, poone e jetsweng e bonahala e lokile e kgahleha mme o tshetse mobu hodima masimo ohle a hae a poone. Mekotla e jarwang e sebedisitswe ho hasa dithibelalehola ka hore ha a kgone ho kena ka hara masimo ka terekere ya hae le ka sefatatsi sa hae se bataletseng.

Tadimisiso ya sehla SENA SE MONGOBO

A selemo se settle se bileng teng! Bohle re ile ra tshepa ho ba le sehla sa temo sa Lehlabula se mongobo sa ho jala poone empa ke mang ya neng a ka lepa bongata bo bokana ba pula esita le diphephetso tsohle tse tsamaelanang le yona. Mohlomong hona ho ka kgothaletswa haholo ho feta motjheso o sa fe-leng wa sehla sa temo sa komello e ngata. Dikoloi tsa rona tse jarang thepa kaofela ha tsona di hloka tlhokomelo e eketsehileng e bonojwana le ho baballwa le ho hlabolllwa ka hore di lokela ho bula tsela ya tsona ho phunyeletsa dinoka tsa metsi le seretse tse neng di lokela hore e be ditsela tsa mapolasi.

Ditsela tsa polasi ya Thomas Sibiya mane Schurwepoort mane Mpumalanga ke dinoka tsa seretse. (Setshwantsho se nkilwe ka la 5 Pherekong 2022)

Polasing ya Happiness Masango, karolo ya tshimo ya poone e hohotswe ke metsi.